
Introduktion till etik (2)

Niklas Möller (nmoller@kth.se)

ETIKMOMENT DD1390

Dagens program:

- Introduktion till argumentationsanalys
 - Introduktion till etiska teorier:
 - Konsekventialism
 - Deontologi
 - Dygdetik
-

Rullande vagnen

Antag att en trasig järnvägsvagn kommer rullande utför en sluttning. Fem studenter står och diskuterar på rälsen längre fram. Du står vid en spak som kan få vagnen att växla in på ett annat spår, men där står en annan student. Du vet inget om personerna, du kan inte stoppa vagnen, du kan inte påkalla deras uppmärksamhet. Gör du ingenting dör fem personer, drar du i spaken dör en person...

Argumentation

- Driva en **TES**.
- Ge **ARGUMENT** för tesen som är...

1) **HÅLLBARA**

2) **RELEVANTA**

Tes

- Påstående som resten av argumentationen syftar till att stödja
 - Faktapåstående:
 - Nedladdning av filmer från nätet har blivit allt vanligare
 - Fildelning av skyddat material är olagligt
 - Värdepåstående:
 - Nedladdning av filmer från nätet är omoraliskt
-

Precisering

- Ursprunglig tes: “Fildelning är ok”
 - Precisering: Gör tesen så klar och tydlig som möjligt
 - Några alternativ:
 - Delning av upprättshovsskyddade filer bör tillåtas i lagen
 - Delning av upprättshovsskyddade filer är moraliskt rätt
 - Fildelning är bra för film- och musikbolagen
-

Argument

- Tes: “Dataintrång som inte förstör något bör inte vara olagligt”
 - Argument: Ytterligare påstående som syftar till att stödja – ge skäl – för tesen
 - Exempel:
 - All info bör vara fri
 - Hackers upplyser om säkerhetsproblem
 - Hackande är ett bra sätt att lära sig hur datorsystem fungerar
 - Dataintrång är ett bra sätt att undvika maktmissbruk
-

Motargument, relevans och hållbarhet

- Tes: "Dataintrång som inte förstör något bör inte vara olagligt"
- Argument mot tesen:
 - "Dataintrång skadar alltid den som utsätts"
- Argument mot specifika (pro-)argument: t ex mot "Hackers upplyser om säkerhetsproblem"
 - "Dataintrång är inte att upplysa om säkerhetsproblem" (hållbarhetsinvändning)
 - "Det finns andra och bättre sätt att upplysa om säkerhetsproblem" (relevansinvändning)

Övningsfråga: Hotas den personliga integriteten av Facebook?

- Ställ upp en tes
 - Ge ett relevant och hållbart argument för tesen
 - Ge ett hållbart med ej relevant argument för tesen
 - Ge ett motargument för tesen.
-

Etiska teorier

- Du står inför en situation där ett moraliskt beslut måste fattas. Du vrider och vänder på situationen och ställer dig frågan: *Hur bör jag handla?* Vi ska nu titta på tre olika sätt att besvara frågan.

1:a svaret: Välj den handling som ger bäst konsekvenser!

- Konsekvensetik: *Konsekvenserna* av en handling bestämmer om handlingen är rätt eller fel. Utför den handling som har bäst konsekvenser!
 - Den vanligaste konsekvensetiska teorin: Utilitarismen
 - Nyttomoral (*utility*)
 - Utvecklades på 1700- & 1800-talen av Jeremy Bentham (1748-1832), J S Mill (1806-1837) och Henry Sidgwick (1838-1900).
 - Idag: Bl. a. Peter Singer och Torbjörn Tännsjö.
-

U' s utmärkande drag är:

- Endast konsekvensernas värde spelar roll för handlingens etiska status.
- Alla konsekvenser spelar lika stor roll oavsett vem som berörs av den (opartiskhetsideal).
- Bäst konsekvenser = största *totala* mängd *nytta*.
- Man bör handla så att man *maximerar den totala nyttan* (handla så att konsekvenserna för alla som berörs *sammantaget* blir så bra som möjligt).
- Olika varianter på utilitaristiska teorier:
 - Lycka?
 - Preferenser?
 - Välfärd?

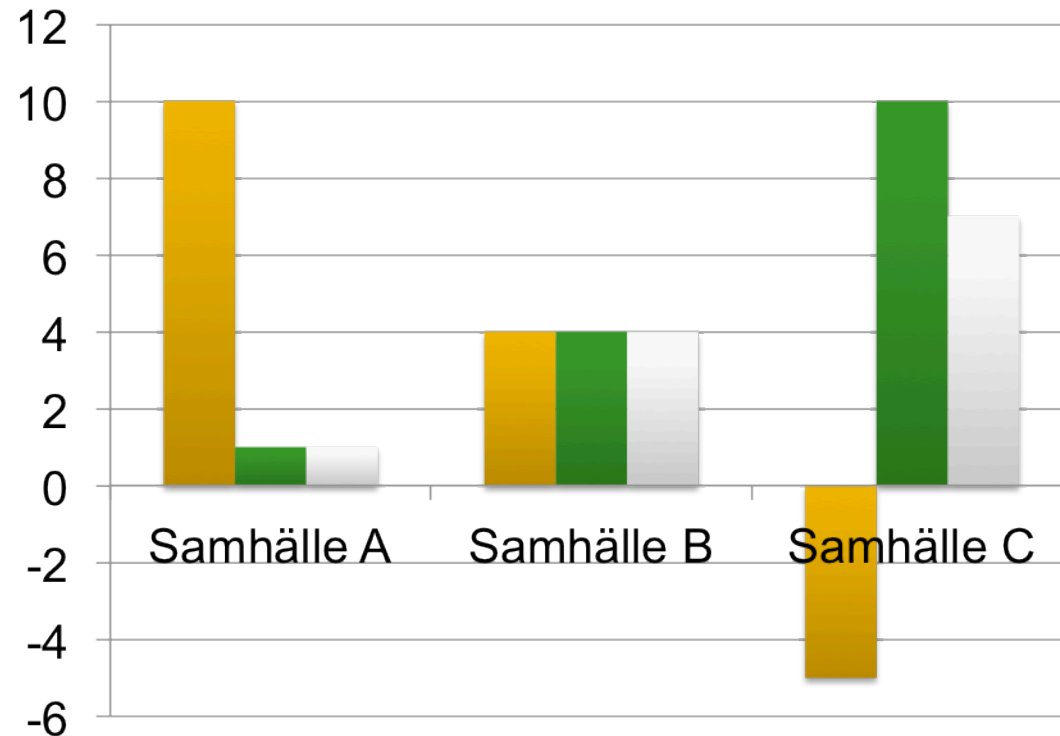
Utilitarismens styrka:

- Intuitiv förnuftsmässig rimlighet.
- Opartiskhetskravet. Undviker godtycke (rasism, sexism). Den är inte heller egoistisk: min lycka är lika mycket värd som din.
- Den har en tilltalande teoretisk enkelhet.
- I någon mening en tydlig måttstock.

Problem med U:

- Bortser från fördelningsfrågor och rättvisefrågor:

Lika bra?

Forts. problem med U:

- Opersonlig och (för) krävande teori.
 - Kontraintuitiv (Rätt med tortyr av oskyldig?
Rätt att straffa en oskyldig?)
 - Lyckomonster
-

Svar 2: Handla i enlighet med plikten!

- Vissa handlingar är absolut förbjudna (att bryta mot en plikt), t ex att döda, ljuga, använda andra som medel (även om det skulle ge bäst konsekvenser).
- Dessa förbud är kategoriska – dvs. inte villkorade på andra målsättningar.
- Plikterna är absoluta. Inga undantag.
- En liknande teori är rättighetsetiken, som utgår från att handlingar som innebär att någons rättighet kränks är förbjudna.

Vilka plikter finns?

Klassiska uppfattningar:

- Aldrig mörda.
 - Aldrig ljuga.
 - Aldrig bryta löften.
 - Aldrig behandla andra människor endast som medel/verktyg, utan också som ”mål i sig själva”.
-

Plikter är kategoriska

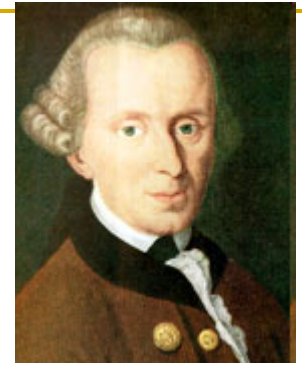
- Moraliska plikter är kategoriska, de är inte villkorade av andra målsättningar.

(1) Ljug inte, om du vill bli omtyckt. (Villkorat)

(2) Ljug inte! (Kategoriskt)

- Vi har inte plikter för att vi vill uppnå något annat, utan plikterna föreligger oavsett vad vi vill eller önskar.

Immanuel Kant, tysk 1700-tals filosof

- Konsekvenserna av en handling är ointressanta! Det som räknas är vilken avsikt som ligger till grund för handlingen.
- Handlungsregler skall kunna *universaliseras*; man ska kunna tänka sig att alla agerar likadant i samma situation.
- Kategoriska imperativet: "Handla enbart i enlighet med den maxim som du samtidigt kan vilja upphöja till en allmän lag".

Kants kategoriska imperativ (forts)

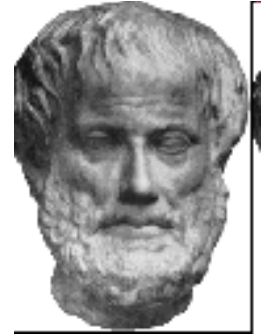
Exempel:

Jag funderar på att låna pengar av en vän och bestämmer mig för att lova att betala igen fast jag inte har tänkt göra det. Då testar jag handlingsregeln ”behöver man pengar kan man lova falskt att betala igen”. Denna regel kan inte universaliseras eftersom den skulle urholka hela löftesinstitutionen.

Problem med pliktetiken

- Moraliska dilemman – när plikter hamnar i konflikt. (Lösning med restplikter?)
 - Hur vet vi vilka plikter vi har? Det kategoriska imperativet ger ingen vägledning när det gäller att specificera under vilken beskrivning en handling skall testas. Vilken specifik regel motsvarar handlingen?
-

3:e svaret: Handla som en dygdig person skulle gjort!

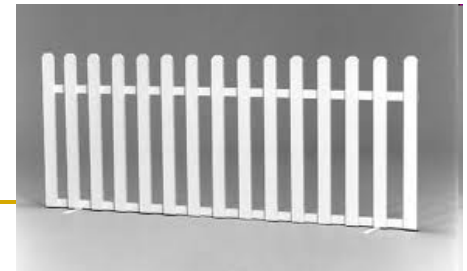
- Dygdetiken (Aristoteles, antiken)
 - Fokus på karaktärsdrag snarare än handling.
 - En handling är rätt om den är sådan att en dygdig person skulle utföra den.
 - Dygder är karaktärsdrag som man kan lära sig. T. ex Mod, visdom, rättfärdighet, självbehärskning.
 - Enligt Aristoteles är dygden en medelväg mellan två extremer. T ex mod, som ligger mellan extremerna feghet och dumdristighet.
 - Dygder får oss att ”blomstra”, vi behöver dem för att leva ett gott liv!

Problem med dygdetiken

- Vilka är dygderna, och hur ska de rangordnas i ett dilemma? Ska man vara snäll eller ärlig, t ex?
 - Hur kan vi få vägledning i vårt handlande med hjälp av dygdetik – hur ska vi veta hur en dygdig person skulle agera? Hur vet vi vem som är dygdig?
 - Utför en dygdig person handlingen x för att den är rätt, eller blir x rätt därför att den dygdige utför den?
-

Tre olika vägar: vågen, staketet och dygden

- Konsekvensetik: konsekvenserna av en handling bestämmer om handlingen är rätt eller fel! (Ex utilitarism)
- Deontologi (Pliktetik): vissa handlingar är absolut förbjudna. Kategoriska förbud och absoluta plikter. (Liknande teori – rättighetsetik.)
- Dygdetiken: en handling är rätt om den är sådan att en dygdig person skulle utföra den. Inga regler! Handla dygdigt genom övning

Varför bör man inte ljuga?

- Det maximerar inte nyttan! (Utilitaristen)
 - Det går emot den moraliska lagen!
(Kantianen – pliktetiker)
 - Det är oärligt! (Dygdetikern)
-

Bör du dra i spaken?

Vilket var ditt spontana svar?

Hur svarar en utilitarist?

En pliktetiker?

En dygdetiker?

Litteraturtips metaetik

- Michael Smith, *The Moral Problem* (1994)
 - John Mackie, *Ethics: Inventing Right and Wrong* (1977)
 - Lars Bergström, *Grundbok i värdeteori* (2004)
-

Litteraturtips normativ etik

- Mark Timmons, *Moral Theory: An Introduction* (2002)
 - Torbjörn Tännsjö, *Grundbok i normativ etik* (2012)
-